

Справа «Котов проти Росії» (“*Kotov v. Russia*”)

Ключовий висновок: неможливість повернення заощаджень внаслідок банкрутства банку суперечить положенням Конвенції.

У рішенні, ухваленому 14 січня 2010 року у справі «Котов проти Росії», Суд постановив, що

- мало місце порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції (захист права власності).

Оскільки заявник вчасно не звернувся зі скаргою, Суд відповідно до ст. 41 Конвенції не присудив йому ніякого відшкодування, а лише визнав порушення його права

Обставини справи

Заявник – Володимир Котов, громадянин Росії, 1948 р. н., проживає у м. Краснодарі (Росія). У квітні 1994 року він поклав у комерційному банку «Юрак певну суму грошей на депозитний рахунок» з відсотковою ставкою 200 %. У серпні 1994 року – заявник у зв'язку зі зміною відсоткової ставки – звернувся до банку із заявою про закриття рахунку. Проте працівники цієї установи повідомили, що через брак коштів банк не може повернути заявнику його вклад у повному розмірі та належні відсотки. Пан Котов подав судовий позов проти банку. 5 квітня 1996 року Октябрський районний суд м. Краснодара прийняв рішення, в якому було визначено суму боргу банку перед заявником у розмірі 17 983 рублі. Тим часом, 16 червня 1996 року, Краснодарський обласний арбітражний суд прийняв рішення про визнання банку «Юрак» банкрутом, відкриття ліквідаційної процедури щодо нього та призначення арбітражного керуючого.

Сукупний борг банку перевищував його активи. Відповідно до російського законодавства у таких справах застосовується «принцип пропорційності», згідно з яким активи банку мають бути розподілені між усіма кредиторами однієї й тієї ж черги пропорційно до розміру заявлених ними вимог (вимоги кредиторів наступної черги не можуть бути задоволені доти, поки не будуть повністю задоволені вимоги кредиторів вищої черги). Це законодавство також передбачало, що у разі ліквідації банку, фізичні особи – вкладники депозитів, такі як п. Котов, є кредиторами першої черги.

Після банкрутства банку «Юрак» комітет кредиторів, незважаючи на законодавчі положення, визнав першочерговим право на задоволення вимог з ліквідаційної маси таких категорій осіб: інваліди, ветерани Другої світової війни, малозабезпечені особи та особи, котрі брали активну участь у процедурі ліквідації банку. У результаті виконання цього рішення арбітражним керуючим 700 вкладників отримали повне відшкодування, проте п. Котова серед них не було. Він отримав лише 140 рублів (0,78 % від того, що йому належало, а це, у свою чергу, становило 0,78 % ліквідаційної маси банку). Заявник звернувся зі скаргою до арбітражного керуючого та з позовом до суду, стверджуючи про

порушення закону, відповідно до якого, він, будучи кредитором першої черги, мав переважне право на задоволення своїх вимог.

У першій інстанції у задоволенні позову було відмовлено. 26 серпня 1996 року Обласний арбітражний суд, розглядаючи апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції, прийняв рішення на користь п. Котова, в якому зазначалося, що арбітражний керуючий не виконав свого обов'язку із забезпечення законності процедури ліквідації та зобов'язав його виправити ситуацію. Однак це рішення (яке було залишене в силі за результатами касаційного перегляду) так і не було виконане, оскільки в банку не було достатніх коштів. У наступних судових процесах заявник безуспішно намагався зобов'язати арбітражного керуючого виплатити відповідну грошову суму з його власних фондів.

У червні 1999 року процедура ліквідації банку була припинена через відсутність капіталу для розподілу.

Зміст рішення Суду

Законна вимога п. Котова на грошову суму в розмірі 17 983 рублів становить власність, що перебуває під охороною ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Суд визнав, що держава не може бути притягнена до відповідальності за зобов'язання приватних установ, які виявились неплатоспроможними. Однак Суд повинен, по-перше, встановити чи може мати місце відповідальність держави стосовно дій або бездіяльності арбітражного керуючого, чий незаконні дії оскаржувались заявником, та, по-друге, якщо така відповідальність мала місце, встановити її межі.

Стосовно першого питання Суд, на відміну від Уряду, вирішив, що у таких справах арбітражного керуючого можна вважати представником держави, зокрема з огляду на його статус. Арбітражні керуючі призначаються судами та здійснюють під наглядом останніх керівництво процедурою банкрутства, а тому вони здійснюють публічну владу. Відтак, за наведених обставин держава може нести відповідальність за діяння арбітражного керуючого.

Стосовно другого питання Суд звернув увагу на те, що у розглядуваній справі активи банку були достатніми, аби задовольнити вимоги п. Котова (або щонайменше основну їх частину), якби ліквідатор визнав його кредитором першої черги, як це передбачено законодавством. Неможливість повернути п. Котову суму більшу, ніж 140 рублів, є прямим наслідком зловживання повноваженнями, котрого припустився арбітражний керуючий. Це порушення мало подвійний характер: по-перше, було порушено законний принцип пропорційності, відповідно до якого мав здійснюватися розподіл ліквідаційної маси між кредиторами однієї черги; а, по-друге, у російському законодавстві не передбачено, що окремим категоріям кредиторів (інвалідам, ветеранам Другої світової війни, малозабезпеченим особам тощо) надається першочергове право на задоволення їхніх вимог у повному обсязі, а також на виплату сум належних відсотків та індексації. Більше того, законні підстави отримання пвеними

кредиторами повної компенсації, у той час, коли п. Котов був позбавлений належних йому грошей, – залишаються невідомими.

Отож Суд дійшов висновку, що втручання органів державної влади у здійснення п. Котовим його права на мирне володіння власністю, не має жодних правових підстав. Тому Суд одноголосно вирішив, що у цій справі було порушено ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.